

PREGLED SAOPŠTENJA SOCIOLOGA IZ RADNIH ORGANIZACIJA

Prema izboru Redakcije ovdje se daje siže jednog broja saopštenja iz
udruženog rada

U saopštenju Novice Todorovića je istaknuto:

»Zahvaljujući dvadesetogodišnjem radu sociologa u Željezari »Boris Kidrič«, sociologija se afirmisala kao stručna disciplina prisutna u gotovo svim značajnijim procesima. Poslovi su se konstituisali oko permanentnog praćenja određenih pojava (fluktuacije, apsentizma i dr.), da bi se vremenom širili prema sistematskom praćenju niza pojava (samoupravljanje, pitanja iz oblasti kadrovske politike itd.). Na osnovu toga, danas se može govoriti o značajnom akumuliranom iskustvu i izvjesnoj utemeljenosti sociološkog rada, u okvirima i u saradnji sa drugim strukama.«

Milan Nikčević - sociolog i Ranka Božović - psiholog, govorili su o nekim iskustvima iz sociološkog i psihološkog praćenja fluktuacije u nikšičkoj Željezari.

Fluktuacija je praćena na uobičajen način - pomoću upitnicima pravljenе evidencije, uz izvjesno korišćenje podataka opšte administracije, s ciljem da se utvrde određene relacije koje su od uticaja na kretanje radne snage, naglasio je Nikčević. Fluktuacija jeste »opšta«, ali i složena društvena pojava, jer ona podrazumijeva niz procesa: kretanje radnih resursa, vertikalnu i horizontalnu društvenu pokretljivost, promjene i odnose u obrazovanju, promjenu odnosa društvene strukture i društvene moći. Brojna istraživanja radena u našoj zemlji pokazala su da je osnovni razlog napuštanja radne organizacije nezadovoljstvo ličnim dohocima, uslovima rada i neriješenošću stambenog pitanja. Ovakvu »saznajnu i praktičnu sterilnost informacija« moguće je po Nikčeviću prevladati »uvođenjem istraživanja u analitičko polje referentnog sistema društveno-političke zajednice (opština, regija, republika), kao dovoljnog determinističkog okvira.«

Negativan odnos prema fluktuaciji kao prema socijalno-patološkoj pojavi utiče na to da se ona tretira kao disfunkcionalna

anomijska pojava, što ide u prilog konzervativnog tretmana fluktuacije. Osnovni metodski i sadržinski problem u tretiranju fluktuacije, rekao je Nikčević, »jeste izrazit psihologizam, kao nesrećno nasljeđe sociologije, koje je ovdje našlo pogodan teren u individualnom posredovanju određenih društvenih odnosa«. Postoji još čitav niz socioloških problema u praćenju fluktuacije. Nikčević je mišljenja da se mogu riješiti u »okviru preispitivanja teorijskih osnova neke moguće 'praktične sociologije', njenog utemeljenja i djelatnosti.«

Ni psihološki pristup praćenju fluktuacije nije lišen izvjesnih metodoloških problema. O tim problemima govorila je Ranka Božović. Prvi i najveći problem jeste retrospektivni karakter: fluktuent odgovara na pitanja iz upitnika kad već odlazi iz radne organizacije. U trenutku napuštanja radne organizacije sam fluktuent je u »vanrednom« psihološkom stanju, tako da postoje smetnje za saradnju na jedan potrebno korektan način. Tretiranje fluktuacije postavljeno je na neki način kao »administrativna obaveza«, jer je fluktuent prilikom napuštanja radne organizacije obavezan da odgovori na pitanja iz upitnika. Česta je situacija da ispitanici načelno odbijaju saradnju, nezainteresovani su, a kad već moraju gledaju da na bilo koji način ispune formu.

Jedno od osnovnih iskustava iz psihološkog praćenja fluktuacije jeste generalizacija nezadovoljstva, jer se umjesto prezentiranja konkretnih razloga nezadovoljstva ili motiva napuštanja radne organizacije navode neki potpuno neutvrđeni i sporedniji aspekti radne sredine.

Zanimljiv je i indikativan slučaj kada su u pitanju međuljudski odnosi u kontekstu fluktuacije. Na osnovu drugih saznanja i iskustava iz bavljenja drugim problemima, Ranka Božović je izvela zaključak da su »u sredinama iz kojih više radnika napušta

radnu organizaciju, i međuljudski odnosi lošiji, i da radnici koji odlaze obično imaju problema na tom planu, iako u upitnicima fluktuanti odgovaraju da su njihovi odnosi sa saradnicima bili odlični – da ne bi ostavili negativan utisak o sebi pošto već napuštaju kolektiv«.

Jedan od bitnih metodoloških problema u psihološkom tretiranju fluktuacije jeste problem jezičke i sadržinske prilagodjenosti upitnika, što stvara teškoće prilikom završne faze istraživanja – tj. donošenja zaključaka.

Sociolog **Pero Roganović** govorio je o samoupravljanju kao istraživačkom polju sociologa u nikšičkoj Željezari sa osvrtom na rezultate analiza o delegatskom sistemu. Samoupravljanje kao istraživačko polje sociologa u Željezari datira od 1976. godine. Sistematsko praćenje i analiziranje samoupravnih procesa i odnosa pruža ocjenu stanja problema koji se razmatraju sa predlozima mjera za unapređenje samoupravne prakse. Poslovi su sistematizovani po oblastima: samoupravljanje, delegatski sistem, informisanje, javno mnjenje i rad društveno-političkih organizacija. Iz analiza koje su do danas uradene Roganović je zaključio da »postoji relativno zadovoljavajuća participacija radnika u samoupravnim institucijama, ali da je problem u stvarnom uticaju baze na rad institucija posredstvom delegata i dobrim dijelom čak i zainteresovanost radnika za funkcionisanje samoupravnog sistema«.

Kada je u pitanju generalna ocjena funkcionisanja delegatskog sistema od njegovog uvođenja do sljedećeg delegatskog mandata, onda je ona negativna, rekao je Roganović. Umjesto obogaćivanja delegatske prakse i društvenog života gase su se inicijative i delegatska praksa je skoro zamrla. Delegacije se rijetko ili nikako ne sastaju, tako da nema inicijative i podstreka sa pravog mjesta. Društveno-političke organizacije ne nalaze za shodno da problematizuju funkcionisanje delegatskog sistema, i ono je praktično na margini njihovog polja rada. Roganović se zalaže za sistematizovanu i kontinuiranu akciju u cilju da delegatski sistem postane suština društvene prakse, a ne forma, kao što je u sadašnjem trenutku.

Sociolog **Jovo Šarić** upoznao je skup o djelokrugu rada i problemima kojima se bavi Željezara »Zenica« iz Zenice.

Bolovanje kao jedan od najnepoželjnijih vidova apsentizma stvara Željezari ogromne ekonomske gubitke. Rezultati istraživanja o faktorima izostajanja zbog bolovanja jasno pokazuju da na bolovanja utiču neki demografski faktori kao što su starost i kvalifikacija radnika, kao i neki psiho-sociološki faktori: međuljudski odnosi, zanimljivost posla i tip rukovodjenja.

Analiza iz oblasti praćenja rada samoupravnih organa su pokazale nezadovoljavajući stepen angažovanja radnika u radu tih organa. Razlozi te neaktivnosti su koliko u obezbjeđenju »različitih« uslova za uspješno funkcionisanje tih organa toliko i u sferi motivacije radnika.

Niz elemenata opravdava sociološko-psihološko istraživanje u oblasti radne i tehnološke discipline u OOUR-a. Stanje u ovoj oblasti se najdirektnije reflektuje na proizvodne rezultate i međuljudske odnose. Izučavanjem i analizom stanja u ovoj oblasti pruža se mogućnost da se stekne uvid u značajan aspekt ljudskog života »odnos prema radu«, i »odnos između radnika i neposrednih rukovodilaca«.

Mada je fluktuacija radne snage neizbježna, kao pratilac povećane pokretljivosti radnika uzrokovane snažnom industrijalizacijom ona ipak zaslužuje stalnu pažnju i zahtijeva permanentno praćenje i analiziranje uzroka ove pojave. Fluktuacija igra važnu ulogu u cjelokupnom poslovanju kolektiva, naročito onih sa složenim procesom proizvodnje. Svako naglo povećanje fluktuacije u jednoj RO je indikator da u toj RO postoje značajne protivječnosti između njenog materijalnog položaja s jedne i želja i potreba radnika s druge strane.

Šarić smatra da se do cjelovitije analize ove pojave može doći stalnim praćenjem i analiziranjem niza faktora koji utiču na fluktuaciju radnika (raspodjela dohotka, kadrovska politika, međuljudski odnosi, socijalni položaj radnika i dr.)

pripremila **Ljiljana Vujadinović**

*Filozofski fakultet
Nikšić*